

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

**Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої
освіти**

сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра філософії, соціології та політології

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою

(пост. п. 6 від «27» 02. 2020 р.)

Ректор

 А. А. Мазаракі

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА / PHILOSOPHY OF LAW

ПРОГРАМА / COURSE SUMMARY

Київ 2020

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автор: М.В. Ліпін, кандидат філософських наук, доцент

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри
філософії, соціології та політології 05 лютого 2020 р., протокол № 16.

Рецензенти: Кравченко А.А., д. філос. н., доц.,

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА / PHILOSOPHY OF LAW

ПРОГРАМА / COURSE SUMMARY

ВСТУП

Програма дисципліни «Філософія права» призначена для аспірантури КНТЕУ денної форми навчання галузі знань 08 «Право», спеціальності 081 «Право», кваліфікації «Доктора філософії». «Філософія права» є вибірковою дисципліною.

Програму підготовлено відповідно до Стандарту вищої освіти КНТЕУ та освітньо-наукової програми зі спеціальності 081 «Право».

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни є формування навичок філософсько-правового аналізу та поглиблення розуміння специфіки основних теоретико-правових ідей і поглядів, що склалися у сучасній філософії права.

Завданням вивчення дисципліни є засвоєння закономірностей утворення і функціонування філософсько-правових ідей, джерел, принципів їх систематизації та класифікації, оволодіння основними поняттями та категоріями філософії права на рівні відтворення і тлумачення для практичного застосування та втілення в процесі майбутньої професійної діяльності.

Предметом дисципліни є філософські (універсальні) засади права як одного із способів людського буття.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

знання:

- основних філософських категорій і понять;
- головних етапів розвитку світової історії і культури;
- соціально-філософських та соціологічних теорій походження та розвитку суспільства;

- основних концепцій походження права.

вміння:

- вільно володіти і використовувати понятійно-категоріальний апарат філософії;
- всебічно аналізувати державно-правову дійсність із використанням знань з теорії держави і права;
- робити самостійний критичний аналіз реальних проблем

державно-правової дійсності;

- вільно визначатися в масиві різноманітних соціально-філософських поглядів;
- опрацьовувати різні за змістом та світоглядною направленістю наукові праці;
- об'єктивно аналізувати зміни правової реальності в житті українського суспільства і держави;
- аргументувати свою точку зору і цивілізовано обстоювати її в дискусіях.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Філософія права», як вибіркова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння аспірантами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за відповідною освітньо-науковою програмою:

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК02	Здатність до самовдосконалення, підвищення інтелектуального та культурного рівня, до безперервної професійної освіти, удосконалення професійної етики, культурного кругозору, спеціально-професійних навиків.	1-8
ЗК04	Здатність до критичного аналізу фактів та синтезу нових наукових ідей на основі логічних аргументів.	1-8
ЗК06	Здатність визначати, формулювати та розв'язувати проблеми, аналізувати соціально-значущі процеси та приймати обґрунтовані рішення.	2-8
ЗК07	Здатність до письмової та усної комунікації рідною мовою, знання основ ділового спілкування, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку та міжособистісної взаємодії.	1-8
<i>Фахові компетентності за освітньою програмою</i>		
ФК5	Здатність досягати наукових результатів, що переосмислюють наявні та створюють нові цілісні знання відповідно до актуальних проблем права з використанням новітніх методів наукового дослідження, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку.	1-8
ФК8	Поглиблене вивчення методів наукового пошуку та теоретичних основ у сфері права.	1-8

ФК13	Здатність застосовувати юридичні знання та впроваджувати результати наукових досліджень в нормотворчій, правозастосовній, викладацькій та інших видах професійної діяльності	1-8
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
ПР2	Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми, організувати, планувати, реалізовувати та презентувати наукове дослідження фундаментального та/або прикладного спрямування з проблем у сфері права.	1-8
ПР3	Генерування нових ідей (креативність), абстрактне мислення, вміння пристосовуватись до нових умов та ситуацій.	1-8
ПР4	Уміння абстрактно мислити, аналізувати та синтезувати правову інформацію в складних і непередбачуваних умовах.	1-8
ПР7	Уміння проводити наукові дослідження, визначати нові підходи, напрями, шляхи вирішення складних правових завдань.	1-8
ПР8	Опанування найважливіших фактів, концепцій, принципів і теорій права; вміння застосовувати ці знання для розв'язання практичних завдань.	1-4, 8
ПР10	Опанування підходів до моделювання складних правових процесів, прогнозування їх розвитку в умовах динамічних соціо-економічних перетворень.	3
ПР11	Здатність до розробки конкретних пропозицій щодо удосконалення правового механізму у сфері суспільних відносин, з досліджуваного наукового напрямку.	4

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Філософія права: сутність, предмет, функції.

Сутність філософії права та її місце в предметному полі філософії. Філософське обґрунтування права, його відмінність від теорії держави і права, політології, соціології та інших суспільних і гуманітарних дисциплін. Функції філософії права. Рациональне та ірраціональне в праві. Типи філософських концепцій права. Місце та роль філософії права у формуванні професійних компетенцій майбутнього спеціаліста.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,5.

Додатковий: 1,5,10.

Інтернет-ресурси: 1-9.

Тема 2. Виникнення та розвиток філософсько-правової думки.

Передумови виникнення правових поглядів у стародавньому світі. Ідея світового логосу (закону). Основні філософсько-правові ідеї Стародавнього Китаю та Індії.

Основні категорії філософії права античності: «закон», «порядок», «міра», «справедливість», «добродесність». Філософсько-теологічне тлумачення права доби Середньовіччя. Економічні та соціально-політичні передумови трансформації правової реальності Нового часу.

Філософсько-правові погляди представників німецької класичної філософії (І Кант, В. Гегель). Діалектико-матеріалістичне вчення про передумови і сутність права (К. Маркс). Розвиток зарубіжної філософії права у другій половині ХХ ст.

Зародження та розвиток філософсько-правових ідей в Україні. Філософсько-правові ідеї Г.С. Сковороди, П. Юркевича, П. Редькіна, М. Драгоманова, Б. Кістяківського, О. Мельничук.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,4,5.

Додатковий: 1,5,10.

Інтернет-ресурси: 1-9.

Тема 3. Філософія права як методологія пізнання та перетворення правової реальності

Правова онтологія. Співвідношення реального і дійсного. Правова реальність. Співвідношення належного і суцього у праві. Сутність та існування права. Форми буття права: ідея права, закон, правове життя.

Рефлексивність як атрибутивна якість права. Право як форма соціальної рефлексії. Метафізичні та соціологічні методи пізнання права. Пізнавальні функції філософії права: регулюючі, описові, прогностичні, оціночні, пояснюючі.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2, 3, 4, 5.

Додатковий: 3, 5, 6, 10.

Інтернет-ресурси: 1-9.

Тема 4. Концепції правового позитивізму

Поняття правового позитивізму. Філософські проблеми визначення джерела права. Взаємозв'язок моралі і права в межах позитивізму. Середньовічне трактування різниці між божественним (природним) і людським (позитивним) правом. Секуляризація права і становлення

національних абсолютистських політичних режимів: Т. Гоббс та Дж. Остін. Правовий позитивізм у XVIII-XIX століттях. Ідея правової норми Г. Кельзона. Значення сучасного правового позитивізму за Г. Гатом. Проблематизація правового позитивізму в контексті тоталітарної влади.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2.

Додатковий: 2,5,10.

Інтернет-ресурси: 1-9.

Тема 5. Природне право як основа філософського осмислення права

Визначення природного права. Взаємозв'язок моралі та природного права. Соціально-економічні механізми трансформації історичних типів моралі. Дилема гідності та безпеки в контексті права. Співвідношення поняття «права» і «закону». Поняття правового і неправового закону. Волюнтаристська та інтелектуальна теорія природного права. Природне право як критерій визначення чинності правових актів. Ідеї природного права в сучасному конституціоналізмі. Принцип рівності в філософії права.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 3, 4.

Додатковий: 1,3,7.

Інтернет-ресурси: 1-9.

Тема 6. Антропологічні виміри права.

Людина як правова істота. Поняття «правова людина». Історико-філософські концепції людини як правової істоти. Право як спосіб людського співіснування. Специфіка людської діяльності у сфері права. Фаталізм і волюнтаризм у правовій діяльності. Правова і неправова діяльність.

Особистість і право. Особистісний вимір права: статус, ролі, правосвідомість. Основні механізми формування правової людини. Специфіка і основні напрямки процесу становлення правової соціалізації.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1.

Додатковий: 4,5,10.

Інтернет-ресурси: 1-9.

Тема 7. Аксиологічні основи права.

Роль цінностей та соціальних норм у праві. Цінності у праві та право як цінність. Місце та роль загальнолюдських цінностей у системі права.

Універсальне і культурно-особливе у праві. Натуралістичні та конструктивістські теорії цінностей. Система цінностей і соціальна структура суспільства. Проблема правового та аксіологічного нігілізму у філософському контексті. Цінності в суспільствах, що трансформуються. Правові цінності: природа і особливості. Цінності і влада.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2.

Додатковий: 5,9,10.

Інтернет-ресурси: 1-9.

Тема 8. Філософські проблеми свободи і справедливості.

Філософське розуміння феноменів свободи, справедливості і вини як атрибутів людського буття. Співвідношення справедливості, консенсусу та конфлікту. Свобода і сваволя. Право як «норма свободи». Свобода і відповідальність. Формальна і змістовна справедливість. Право як формальна рівність.

Соціальні виміри співвідношення свободи і безпеки. Специфіка взаємозв'язку свободи і відповідальності в добу глобалізації. Філософсько-правові проблеми «суспільства ризику». Діалектика відповідальності та ідентичності. Злочин та кара як проблеми філософії права. Філософсько-правове розуміння мети покарання. Історія гуманітарних наук та історія кримінального права: передумови гуманізації покарання. Дисципліна і покарання.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,5.

Додатковий: 1,9.

Інтернет-ресурси: 1-9.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний

1. Актуальні проблеми філософії права: посібник / О. М. Балинська, А. С. Токарська, В. А. Ященко; за заг. ред. О. М. Балинської. – Львів: ЛьвДУВС, 2017. – 612 с.
2. Данильян О. Г. Філософія права : підруч. для вищ. навч. закл. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та ін. / за ред. О. Г. Данильяна. – К. : Право, 2015. – 272 с.
3. Жоль К. К. Философия и социология права / К. К. Жоль. – К.: Юринком Интер, 2016. – 480 с.
4. Кузнецов В. І. Філософія права. Історія та сучасність: навч. посіб. / В.

І. Кузнецов – К.: Стілос; Фоліант, 2017. – 382 с.

5. Максимов С. І. Філософія права: сучасні інтерпретації / С. І. Максимов – Х.: Право, 2016. – 336 с.

Додатковий

1. Апель К.-О. Дискурсивна етика: політика і право / Карл-Отто Апель; [пер. з нім.]. – К.: Український філософський фонд, 1999. – 74 с.

2. Бабкін В.Д. Взаємозв'язки філософії права та загальної теорії держави і права / В.Д. Бабкін // Проблеми філософії права. – 2018. – Том 1. – С.56-60.

3. Водяников О. Корупція, цивілізація і конституційна демократія / О. Водяников // Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / Наук. ред. Хавронюк М. І. – К.: Ваіте, 2018. – 472 с. – С. 3-23.

4. Григоренко Є.І. Відмежування предмету філософії права від предмету загальної теорії держави і права та галузевих юридичних наук. / Є.І. Григоренко, О.С. Передерій // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна : [збірник наукових праць] / Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна. – Харків, 2014.– 49с. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2014_1137_18_12

5. Міжнародне гуманітарне право. Посібник/[О.О. Войтенко, М.М. Гнатівський, Т.Р. Короткий, А.О. Кориневич, В.М. Лисик, О.Р. Поєдинок, Н.В. Хендель]; за ред. Т.Р. Короткого – Київ-Одеса: Українська гельсінська спілка з прав людини, Фенікс, 2016. – 2017. – 145с.

6. Права людини і місцева демократія / Упорядники: Буров С., Величко Н., Єлігулашвілі М., Жигалдо В., Ковшун Л., Левченко О. – 2017. – 92 с. <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/book-3.pdf>

7. Радбрух Г. Законне неправо та надзаконне право / Г. Радбрух. // Проблеми філософії права. – 2004. – Том II. – С.83-94.

8. Радбрух Г. Людина в праві / Г. Радбрух. // Проблеми філософії права. – 2015. – Том II. С.71-82.

9. Рікер П. Право і справедливість. / П. Рікер. – К.: Дух і літера 2002.

10. Суслов В. А. Герменевтика права // Известия вузов. Правоведение. – 2015. – № 5. – С. 4-12.

11. Хабермас Ю. Кантовский проект конституционализации международного права / Ю. Хабермас. // Проблеми філософії права. – 2006-2007. – Том IV-V. – С. 7-16.

12. Циппеліус Р. Філософія права: Підручник: Пер. з нім. – К.: Тандем, 2000. – 300 с.

13. Шевчук С. Основи конституційної юриспруденції / С. Шевчук. – Харків: Консум, 2016. – 296 с.

Інтернет-ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
2. <http://www.ebk.net.ua> – повні тексти юридичних книг (бібліотека Князева).
3. <http://law.biz.ua/books/0023/0204.htm> – юридична бібліотека (Україна)
4. <http://pravo.biz.ua> – юридична бібліотека (Україна)
5. <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/8449> – журнал «Проблеми філософії права».
6. <http://lawbook.by.ru/> – бібліотека юриста
7. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-in/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z2 – журнал «Філософія права і загальна теорія права»
8. <https://philosophy.naiu.kiev.ua/issue/archive> – журнал «Філософські та методологічні проблеми права»
9. <https://helsinki.org.ua/publications/> – сайт Української Гельсінської спілки з прав людини.

**Курсивом визначено джерела та літературу, яка наявна в бібліотеці КНТЕУ.*